

І.З.Адамова, к.е.н.,
Ю.А.Маначинська,
Чернівецький торговельно-
економічний інститут КНТЕУ,
м.Чернівці

Оцінка ефективності використання оборотних активів підприємства

Розглянуто – особливості сучасного підходу щодо оцінки ефективності використання оборотних активів підприємства. Надано пропозиції щодо вдосконалення методики розрахунку показників оборотності оборотних активів та зосереджено увагу саме на часткових показниках ефективності.

The peculiarities of the contemporary methods of evaluation using assets are considered in the article.

Ефективне використання оборотних активів грає важливу роль у забезпеченні нормальної роботи підприємства та підвищенні рентабельності господарювання. Для точної і повної характеристики стану та ефективності використання оборотних коштів підприємства та тенденцій їх розвитку необхідна система показників. При цьому важливо, щоб кожен з показників відображав найсуттєвіші сторони стану оборотних коштів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій переконує в тому, що проблематикою раціональної організації та використання оборотних активів, методологічними та інформаційними проблемами їх аналізу займалися такі науковці, як Постійко Ю.А., Золотарьов А., Подольська В.О., Яріш О.В., Біла О.Г., Копилук О.І. та інші. Незважаючи на значну увагу, яку приділяють дослідженню ефективності використання оборотних коштів, на сьогодні залишається велика кількість дискусійних питань. Стаття присвячена вивченню сучасного підходу щодо оцінки ефективності використання оборотних активів та розробці пропозицій.

В господарській практиці, в теоретичних розробках застосовують як узагальнюючі (синтезуючі, інтегральні) показники економічної ефективності, які характеризують комплексне використання всіх виробничих ресурсів у

цілому, економічну віддачу всіх затрат, так і часткові показники ефективності, які відбивають результати використання окремих видів ресурсів (робочої сили, основних та оборотних фондів, капітальних вкладень, природних ресурсів) [2, с.114].

Важливе місце серед узагальнюючих показників економічної ефективності господарської діяльності займають показники ефективності використання оборотних активів. Усі дані, необхідні для обчислення показників оборотності оборотних активів містяться у фінансовій звітності підприємства.

Для створення коректної бухгалтерської основи для обчислення показників оборотності оборотних активів підприємств необхідно внести зміни до балансу підприємства, зміст, форма та загальні вимоги до статей якого затверджено П(С)БО 2 “Баланс”, а саме структурувати в ньому оборотні активи точно за ознакою їх участі у процесі кругообігу вартості (табл.1).

Таблиця 1

Групування оборотних активів в Балансі відповідно до П(С)БО 2 “Баланс” та запропонований варіант структуризації оборотних активів за ознакою їх участі у процесі кругообігу вартості

Відповідно до П(С)БО 2 "Баланс"	Запропонований варіант структуризації оборотних активів в Балансі за ознакою їх участі у процесі кругообігу вартості
1	2
II. Оборотні активи	II. Виробничі оборотні фонди
Запаси:	Виробничі запаси
Виробничі запаси	Незавершене виробництво
Поточні біологічні активи	Витрати майбутніх періодів
	Усього за розділом II
Незавершене виробництво	III. Запаси готової продукції і кошти в розрахунках з дебіторами за продукцію, роботи і послуги
Готова продукція	Готова продукція
	Товари в запасах
Товари	Дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги:
Векселі одержані	чиста реалізаційна вартість
Дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги:	первісна вартість

Продовження табл.1.

1	2
чиста реалізаційна вартість	Резерв сумнівних боргів
	Усього за розділом III
первісна вартість	IV. Активи реалізації
резерв сумнівних боргів	Грошові кошти та їх еквіваленти:
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	В національній валюті
З бюджетом	В іноземній валюті
за виданими авансами	Товари, отримані за бартером
З нарахованих доходів	Векселі одержані
Із внутрішніх розрахунків	Поточні фінансові інвестиції
Інша поточна дебіторська заборгованість	Дебіторська заборгованість за розрахунками:
Поточні фінансові інвестиції	з бюджетом
Грошові кошти та їх еквіваленти:	за виданими авансами
в національній валюті	з нарахованих доходів
в іноземній валюті	із внутрішніх розрахунків
Інші оборотні активи	Інші оборотні активи
Усього за розділом II	Усього за розділом IV
III. Витрати майбутніх періодів	
Баланс	Баланс

Дана диференціація оборотних засобів підприємства великою мірою відповідає потребам вишукування резервів зростання ефективності, забезпечення конкурентоспроможності підприємств шляхом прискорення оборотності оборотних активів.

По-перше, в ній показано, що аналіз використання предметів праці (сировини, матеріалів) доцільно вести не тільки за лінією собівартості продукції, визначаючи рівень та динаміку її матеріаломісткості (чим аналіз сьогодні звичайно і вичерпується), а й за лінією оборотності коштів у виробничих запасах (ВЗ) та незавершеному виробництві (НЗВ), шляхом порівняння авансованого капіталу (середньорічних залишків відповідних активів) та капіталу, який обернувся за рік, тобто суми коштів, що пройшли через дану стадію кругообігу вартості за рік. Так, показник оборотності засобів у незавершеному виробництві $N_{НЗВ}$ пропонується визначати за формулою:

$$N_{НЗВ} = \frac{\text{Собівартість річного випуску товарної продукції}}{\text{Середньорічний залишок (НЗВ) + (ВМД)}}, \quad (1)$$

де НЗВ – засоби у незавершеному виробництві, ВМП – витрати майбутніх періодів, які не виділяються у самостійний розділ активу балансу, як це тепер робиться, а включаються до складу оборотних виробничих фондів як різновид НЗВ.

По-друге, внесено принципові зміни до групування оборотних активів. До нинішнього часу в балансах підприємств, а також у статистичних щорічниках, до однієї групи “товарно-матеріальні цінності” включаються виробничі фонди (виробничі запаси і незавершене виробництво) та фонди обігу (готова продукція), причому з тієї лише причини, що в обох випадках йдеться про матеріальні ресурси.

По-третє, доведено доцільність виділення у самостійну групу частини активів обігу у вигляді активів реалізації, куди разом з коштами і поточними фінансовими вкладеннями включено також товари, отримані за бартером на оплату за реалізовану продукцію, та дебіторську заборгованість за розрахунками.

Провести глибокий аналіз використання оборотних активів, дати об’єктивну економічну оцінку їх оборотності, виявити і мобілізувати реальні резерви їх економії неможливо, абстрагуючись від розподілу вартості за стадіями її кругообороту на підприємстві. Оскільки кожна стадія кругообороту (виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції, стадія реалізації) має велику специфіку за місцем застосування активів, особливостями роботи, оплатою праці щодо їх обслуговування, причинами прискорення або уповільнення руху вартості на тій чи іншій стадії кругообороту (на стадії виробничих запасів – це, наприклад, організація постачання, зберігання, регулярності поставок тощо, на стадії незавершеного виробництва – тривалість виробничого циклу, продуктивність техніки та ін., на стадіях обігу – це мистецтво проведення маркетингу, вирішення конкретних завдань щодо реалізації продукції і т.п.). Саме тому, для підприємства доцільно використовувати не лише загальні, але й часткові показники оборотності оборотних коштів (табл.2).

**Система загальних та часткових показників ефективності
використання оборотних активів**

Показник	Формула для розрахунку	Алгоритм розрахунку
1	2	3
Оборотність оборотних засобів (Ко), оборотів	Чистий дохід / Середня величина оборотних активів	ф.№2 р.035 / ф.№1 р.260
Тривалість одного обороту оборотних засобів (До), днів	Тривалість періоду / Коефіцієнт оборотності оборотних активів (Ко)	360 * ф.№1 р.260 / ф.№2 р.035
Оборотність виробничих запасів, (Коз), оборотів	Собівартість реалізованої продукції / Середні виробничі запаси	ф.№2 р.040 / ф. №1 р. 100 – 140
Тривалість одного обороту виробничих запасів, (Доз), днів	Тривалість періоду / Коефіцієнт оборотності виробничих запасів(Коз)	360 * ф. №1 р. 100 - 140 / ф.№2 р.040
Оборотність коштів у розрахунках (Кор), оборотів	Чистий дохід / Середні кошти у розрахунках	ф. №2 р. 035 / ф. №1 р. 150 – 210
Тривалість одного обороту коштів у розрахунках, (Дор), днів	Тривалість періоду / Коефіцієнт оборотності коштів у розрахунках (Кор0)	360 * ф. № 1 р. 150-210 / ф. №2 р. 035
Оборотність дебіторської заборгованості (Код), оборотів	Чистий дохід / Середня дебіторська заборгованість	Ф.№2 р. 035 / ф №1 р. 160-210
Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості (Дод), днів	Тривалість періоду / Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Код)	360 * ф. №1 р.160-210 / ф. №2 р.035
Оборотність готової продукції, (Кгп), оборотів	Собівартість реалізованої продукції / Середня вартість готової продукції	ф.№2 р.040 / ф. №1 р. 130
Тривалість одного обороту готової продукції, (Дгп), днів	Тривалість періоду / Коефіцієнт оборотності готової продукції (Кгп)	360 * ф. №1 р. 130 / ф.№2 р.040
Коефіцієнт завантаження коштів в обороті (Кз)	Середня величина оборотних активів / Чистий дохід	ф.№1 р.260 / ф.№2 р.035
Фондовіддача	Обсяг виробництва валової (товарної) продукції / Середня величина оборотних активів	ф.№1-п р.1 / ф.№1 р.260
Фондомісткість	Середня величина оборотних активів / Обсяг виробництва валової (товарної) продукції	ф.№1 р.260 / ф.№1-п р.1
Прибутковість	Чистий прибуток / Середня величина оборотних активів	ф. №2 р.220 / ф.№1 р.260
Рентабельність	Чистий прибуток / Середня величина оборотних активів * 100 %	ф. №2 р.220 / ф.№1 р.260 * 100 %

За результатами аналізу оборотності оборотних активів розраховують суму економії оборотних коштів (абсолютне або відносне відхилення) або суму їх додаткового залучення. Для визначення суми економії оборотних коштів унаслідок прискорення їх оборотності визначають потребу в оборотних активах за звітній період виходячи з фактичної виручки від реалізації продукції за цей час та швидкості обороту за минулий період. Різниця між встановленою сумою оборотних коштів та сумою коштів, що беруть фактичну участь в обороті, становить економію оборотних коштів. Якщо обертання уповільнене, то одержується сума коштів, додатково залучена в оборот.

Таким чином, можна запропонувати:

- вдосконалити баланс підприємства, структурувавши в ньому оборотні активи точно за ознакою їх участі у процесі кругообороту вартості;
- для проведення глибокого аналізу використання оборотних активів надання об'єктивної економічної оцінки їх оборотності, виявлення та мобілізації реальних резервів їх економії застосовувати не лише загальні але й часткові показники ефективності.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №2 "Баланс": Наказ Мінфіну України від 31.01.99 р. №87 // Все про бухгалтерський облік. – 2007. - №2.
2. Біла О.Г., Копилук О.І. Проблеми ресурсного збалансування кругообігу оборотних активів підприємств // Формування ринкових відносин. - 2006. - №12. - с.112-117.
3. Золотарьов А. Раціональне використання оборотних засобів у промисловості // Економіка України . - 2002 р. - №7. - с.29-32
4. Подольська В.О., Яріш О.В. Управління оборотними активами - запорука фінансової стабільності підприємства // Регіональні перспективи. - 2005. - №6. - с.66-67.
5. Постійко Ю.А. Формування оптимального розміщення оборотних активів суб'єктів господарювання // Фінанси України. – 2005. - №7. - с.80-88.